https://doi.org/10.32849/2409-9201.2026.26.14

УДК 346.7 UDC

ПРАВОВИЙ ПРОЦЕС УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Едуард ІВАНЧЕНКО

доктор юридичних наук,
науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

LEGAL PROCESS OF IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT OF CUSTOMS BROKERAGE ACTIVITIES IN UKRAINE

Eduard IVANCHENKO

Doctor of Law Sciences
Researcher

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

https://orcid.org/0009-0006-2669-8592

Стаття присвячена дослідженню правового процесу вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності, результатом якого має стати подальше розроблення, внесення змін і доповнень до митного законодавства України, а також формування відповідних програм та ініціатив, спрямованих на її подальшу модернізацію.

Актуальність цього дослідження зумовлена системою чинників макро- та мікрорівня. До основних із них варто віднести необхідність модернізації як приватноправового та публічно-правового інструментарію забезпечення зовнішньоекономічної політики держави, так і інтересів суб'єктів господарювання. Широкий спектр проблем у цій сфері потребує системного розв'язання у контексті очікуваного переговорного процесу з інститутами та державами-членами Європейського Союзу (ЄС) щодо набуття Україною членства в ЄС. Водночас необхідно забезпечити безперебійний митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, щодо яких надаються митні брокерські послуги.

Автор доводить, що кардинальні зміни у підходах до регулювання митної брокерської діяльності, що були запроваджені державою у 2024-2025 роках у

The article is devoted to the study of the legal process of improvement and development of customs brokerage activities, which should result in further development, amendments and additions to the customs legislation of Ukraine, as well as in the formation of relevant programs and initiatives aimed at its further modernization.

The relevance of this study is determined by a system of macro- and micro-level factors. The main ones include the need to modernize both private law and public law instruments for ensuring the foreign economic policy of the State and the interests of business entities. A wide range of problems in this area needs to be systematically addressed in the context of the expected negotiation process with the institutions and member states of the European Union (EU) on Ukraine's membership. At the same time, it is necessary to ensure uninterrupted customs control and clearance of goods and vehicles for commercial purposes in respect of which customs brokerage services are provided.

The author argues that the fundamental changes in the approaches to the regulation of customs brokerage activities introduced by the State in 2024-2025 due to amendments to the Customs Code of Ukraine (CCU) (in particular, the introduction of

зв'язку зі змінами до Митного кодексу України (МК України) (зокрема йдеться про запровадження авторизації, прямого та непрямого представництва, ускладнення процедури декларування митними брокерами за окремими митними режимами тощо), істотно трансформували правовий статус митних брокерів. Це спричинило зміни в їхній діяльності, а також активізацію нормотворчості державних органів щодо оновлення митного законодавства України.

Крім того, скасування Господарського кодексу України у 2025 р. створило додаткові ризики для дестабілізації національної економічної безпеки як в умовах правового режиму воєнного стану, так і в період післявоєнної відбудови. Головним чином, це пов'язано з тим, що ліквідація системоутворюючого акта господарського законодавства фактично позбавляє державу ефективних інструментів належного правового регулювання економічних процесів загалом та окремих сфер і видів господарської діяльності зокрема. Також ця обставина об'єктивно ускладнює необхідність виконання Україною зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію) щодо наближення митного законодавства України до законодавства ЄС.

За цих умов ключовим засобом реалізації державного регулювання митної брокерської діяльності має стати розроблення та затвердження Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства фінансів України і Державної митної служби України Концепції розвитку митної брокерської діяльності (Концепція).

Враховуючи аксіоматичний підхід, за яким правова та зовнішньоекономічна політика держави має формуватися та коригуватися з урахуванням результатів сучасних господарсько-правових досліджень, автор обґрунтовує доцільність розроблення та затвердження Концепції. Її

authorization, direct and indirect representation, complication of the procedure for declaration by customs brokers under certain customs regimes, etc. This resulted in changes in their activities and intensified rulemaking by government agencies to update the customs legislation of Ukraine.

In addition, the cancellation of the Commercial Code of Ukraine in 2025 created additional risks of destabilizing national economic security both under martial law and during the post-war reconstruction period. This is mainly due to the fact that the elimination of the backbone act of economic legislation actually deprives the state of effective tools for proper legal regulation of economic processes in general and certain areas and types of economic activity in particular. This circumstance also objectively complicates the need for Ukraine to fulfil its obligations under the Association Agree-ment between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand (Association Agreement), regarding the approximation of Ukraine's customs legislation to EU law.

Under these conditions, the key means of implementing state regulation of customs brokerage activities should be the development and approval by the Cabinet of Ministers of Ukraine, upon submission of the Ministry of Finance of Ukraine and the State Customs Service of Ukraine, of the Concept for the Development of Customs Brokerage Activities (the Concept).

Given the axiomatic approach according to which the legal and foreign economic policy of the State should be formed and adjusted with due regard for the results of modern economic and legal research, the author substantiates the expediency of developing and approving the Concept. Its implementation is in the economic interests of the State, and will facilitate the modernization of Ukraine's customs legislation in the context of the European integration strategy under the legal regime of martial law with further legal implementation in the new customs

впровадження відповідає економічним інтересам держави, сприятиме модернізації митного законодавства України в контексті євроінтеграційної стратегії в умовах правового режиму воєнного стану із подальшою правовою реалізацією у новому митному законодавстві з урахуванням принципу національної юридичної ідентичності.

За результатами правового аналізу автор формулює висновок, що Концепція має сприяти стабілізації та сталому зростанню зовнішньої торгівлі України, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, а також прискоренню євроінтеграційних процесів України.

Ключові слова: митне законодавство, законодавство ЄС, митна брокерська діяльність, митний брокер, Концепція розвитку митної брокерської діяльності.

legislation with due regard for the principle of nationality.

Based on the results of the legal analysis, the author concludes that the Concept should contribute to stabilization and sustainable growth of Ukraine's foreign trade, increase the competitiveness of Ukrainian goods on world markets, and accelerate Ukraine's European integration processes.

Keywords: customs legislation, EU legislation, customs brokerage, customs broker, Concept of Customs Brokerage Development.

Актуальність теми дослідження. Динаміка розвитку світової торгівлі, яка не завжди є сприятливою та передбачуваною, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), вимагає від законодавчих і виконавчих органів державної влади України ухвалення своєчасних, а часом і непростих економіко-правових та політичних рішень з метою усунення негативних наслідків для національної економіки. Тим паче, у сучасних непростих умовах, пов'язаних із запровадженням правового режиму воєнного стану, а також адаптацією та внесенням змін до митного законодавства України у зв'язку з інтеграцію до ЄС, цей процес передбачає особливу увагу в частині забезпечення постійного та системного вдосконалення митного законодавства. І у цьому контексті інститут митної брокерської діяльності набуває особливого значення як у забезпеченні митної безпеки держави, так і в сфері здійснення ЗЕД.

Досліджуючи історико-правові підстави виникнення митних посередницьких послуг в Україні, слід зазначити: організаційно-правові засади функціонування митних брокерів на початку свого формування (початок 90-х років XX століття) були визначені законодавством про підприємництво, що сприяло інтеграції митної брокерської діяльності в загальну систему новітнього ринкового господарювання країни та визначило їхній правовий статус і сферу діяльності [1, с. 119].

25 червня 1991 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України № 1262-XII «Про митну справу в Україні» [2] (втратив чинність у зв'язку із набуттям чинності МК України від 11 липня 2002 р. № 92-IV [3]), який визначав правові основи організації митної справи в Україні, орієнтованої на формування спільного ринкового простору і митних союзів з іншими державами. Закон було спрямовано на формування Україною як суверенною державою самостійної власної митної системи та митної справи як складової зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності держави. А вже у грудні 1991 р. Верховна Рада України схвалила перший МК України, який заклав підґрунтя для повноцінного функціонування інституту митної брокерської діяльності [4].

Закладання основ митної брокерської діяльності в Україні відбулося 4 вересня 1992 р. наказом Державного митного комітету України № 173, яким затверджено «Положення про діяльність митних брокерів на території України» [5]. Документ уперше визначив, що митним брокером може бути будь-яка українська чи іноземна особа, зареєстрована як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності на території України.

Зазначена дата – *4 вересня 1992 р.* – ознаменувала собою інституціоналізацію національного ринку митних брокерських послуг і вказує на фактичний початок його структурування та подальшого розвитку у митному просторі України.

Мета та завдання дослідження. Метою цієї статті є дослідження правового процесу вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності на сучасному етапі її функціонування, результатом якого має стати подальше розроблення, внесення змін і доповнень до митного законодавства України, а також формування відповідних програм та ініціатив, спрямованих на її модернізацію.

Підґрунтям вивчення проблематики здійснення митної брокерської діяльності, її вдосконаленню та розвитку в Україні стали праці таких вітчизняних учених: Д. А. Біленець, К. А. Возняковська [6], І. О. Бондаренко [7], Р. Лемеха [8], К. А. Сочка [9], Г. Б. Коломієць, Є. І. Волковський, А. В. Пислиця [10], Е. М. Феделеш [11], О. П. Федотов [12], Д. С. Шутяк [13] та інші. У працях зазначених учених і практиків розглядаються окремі питання щодо здійснення митної брокерської діяльності, її місце у процесі митного контролю та оформлення товарів, приділено увагу аспектам державного регулювання, аналізу порушень митних правил з боку митних брокерів, питанням щодо відповідності митного законодавства до законодавства ЄС, його перспективи та вплив на економічну інтеграцію України у світову торговельну систему тощо. Оскільки ці питання розглядалися за окремими напрямами діяльності митних брокерів і не були направлені на комплексне системне вирішення питання щодо вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності на законодавчому рівні загалом, тому представлене дослідження є першим у вітчизняній господарсько-правовій науці.

Результати та обговорення. Дослідження у сфері митного права доводять, що посередницька митна брокерська діяльність – це професійна підприємницька діяльність юридичних осіб – резидентів України, яка спрямована на оплатне надання послуг суб'єктам ЗЕД та декларантам при дотриманні митних процедур і забезпеченні митних формальностей на підставі договору, що здійснюється митними брокерами, які отримали дозвіл на право зайняття нею у встановленому законодавством порядку [14, с. 17].

У сучасний період митна брокерська діяльність відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності та прозорості зовнішньої торгівлі, виступаючи кваліфікованими посередниками між суб'єктами ЗЕД і державними органами, задіяними у процесі митного контролю та оформлення товарів. Діяльність митних брокерів зосереджена не тільки на декларуванні товарів, що переміщуються через митний кордон України, а й сприяє оптимізації митних процедур, зниженню ризиків і забезпеченню дотримання законодавства, створенню сприятливих умов для ЗЕД, допомагає в боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, знижує корупційні ризики при митному оформленні товарів тощо.

Учасники митних відносин (передусім суб'єкти ЗЕД і декларанти), у разі виникнення нагальної потреби щодо належного забезпечення різноманітних митних процедур та митних формальностей у митному просторі України, звертаються до суб'єктів митної брокерської діяльності (митних брокерів) як до професіоналів митної справи. Відповідно, правовідносини, що виникають між митним брокером та учасником митних відносин, опосередковуються договором про надання митних брокерських послуг, який є підставою для виконання посередницьких функцій митного брокера.

Ефективне виконання функцій митного брокера опосередковано сприяє прискоренню, якості митного контролю та оформлення товарів, збільшенню надходжень до державного бюджету та зменшенню кількості штрафів. Водночас це знижує адміністративне навантаження на митні органи, оскільки брокери забезпечують подання коректно заповнених декларацій та документів для здійснення митного контролю та оформлення товарів. У підсумку, це покращує загальний бізнес-клімат, роблячи міжнародну торгівлю більш передбачуваною, прозорою та менш ризикованою. У такий спосіб митний брокер

перетворюється з простого посередника на критично важливий елемент національної економічної безпеки й ефективний інструмент реалізації торговельної політики держави.

Важливим є те, що правове регулювання митної брокерської діяльності не обмежується МК України та/або іншими нормативними актами з митної справи, оскільки в процесі митного контролю та оформлення товарів з боку держави беруть участь не тільки митні органи. У цьому процесі також беруть участь державні установи, які забезпечують прикордонний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний, експортний та інші види контролю. Тому нормативно-правова база, що регламентує діяльність митних брокерів відповідно до встановлених напрямів зазначених державних установ, залежно від виду митного режиму та коду товарів, які переміщуються через державний кордон України, є обов'язковою для виконання митними брокерами під час митного декларування й оформлення. Так само обов'язковими є акти, затверджені Міністерством фінансів України та Державною митною службою України, на які безпосередньо покладено обов'язки щодо впровадження митної політики та керуванням митною справою.

Відсутність системного правового акта, який би повністю регламентував митну брокерську діяльність не поділяючи напрями діяльності митних брокерів з боку різних державних установ, а навпаки систематизував законодавство у сфері митної брокерської діяльності для впорядкування нормативно-правових актів, усунення суперечностей, лакун і дублювання норм, а також приведення їх відповідність до сучасних соціально-економічних умов, призводить до неналежного рівня організації та регулювання діяльності митних брокерів з боку держави. Тому систематизація законодавства у сфері митної брокерської діяльності є невід'ємною складовою правової та державної митної політики й потребує негайного правового вирішення на законодавчому рівні.

Попри те, що основні положення про митну брокерську діяльність законодавчо закріплені у статтях 416–419 МК України [15], це повною мірою не відображає достатність і досконаліть правового регулювання митної брокерської діяльності. Тому у подальшому це питання потребує системного нормативно-правового вдосконалення з боку держави. Крім того, навіть законотворча робота над редакцією нового МК України, яка зараз перебуває на фінальній стадії, не надає впевненості та гарантій, що при ухваленні нового митного законодавства будуть враховані, а також вирішенні всі питання, пов'язані з належним правовим врегулюванням митної брокерської діяльності.

Передумовою удосконалення правового становища митних брокерів в Україні стало ухвалення Верховною Радою України Закону України від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» (Закон № 3926-IX) [16]. Цей законодавчий акт є не просто черговою зміною митного законодавства, а новою важливою віхою, спрямованою на модернізацію та гармонізацію національної митної справи з європейськими стандартами. Основна мета Закону № 3926-IX полягає у впровадженні найкращих європейських практик у здійснення митних формальностей в Україні та наближенні вітчизняного законодавства до норм ЄС. Його ухвалення є прямою реалізацією зобов'язань України, передбачених главою 5 розділу IV Угоди про асоціацію.

Законодавчі новації, внесені Законом № 3926-IX, суттєво оновлюють і доповнюють положення чинного МК України. Ці зміни базуються на принципах і детальних правилах, що містяться у фундаментальних документах митного законодавства ЄС. Зокрема, враховано положення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 р., який встановлює МК ЄС та обов'язковість імплементації якого зафіксована в Додатку XV до Угоди про асоціацію [17]. Крім того, Закон № 3926-IX імплементує деталізовані норми з допоміжних актів ЄС – Делегованого регламенту Комісії (ЄС) № 2015/2446 [18] та Імплементаційного регламенту Комісії (ЄС) 2015/2447 [19], що забезпечують єдине застосування положень МК ЄС.

Відповідно до нових правил дозвіл на провадження митної брокерської діяльності замінюється на авторизацію (ст. 417 МК України). Митний представник має право

здійснювати декларування товарів в інтересах іншої особи, за умови наявності авторизації на провадження митної брокерської діяльності (ч. 7 ст. 11^1 МК України). Варто наголосити, що це є цілком позитивною подією у зазначеній сфері регулювання, оскільки нові зміни мають на меті залишити на ринку митних брокерських послуг тільки сумлінних підприємців, діяльність яких має бути прозорою, професійною, які мають високу ділову репутацією та не порушують митне законодавство. Тим паче, що в умовах правового режиму воєнного стану всі ці перелічені фактори безпосередньо впливають на митну безпеку України [20, с. 109].

Запровадження інституту митного представництва й авторизації відповідно до актів права ЄС було здійснено на виконання зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію, у частині наближення митного законодавства України до митного законодавства ЄС згідно з Додатком XV до цієї Угоди та з урахуванням необхідності забезпечення відповідності критеріям країни – кандидата на вступ до ЄС.

Варто відзначити, що відповідно до Висновку Єврокомісії «Ukraine Report 2024», Україна здійснила суттєвий прогрес на цьому шляху, розділ 29 «Митний союз» здобув найвищу оцінку серед усіх інших напрямів [21].

У широкому контексті євроінтеграційних прагнень України розроблення та подальше ухвалення нового МК України, повністю заснованого на принципах МК ЄС, набуває стратегічного значення. Поточні зміни, запроваджені Законом № 3926-IX, розглядаються як важливий, проте перехідний етап на цьому шляху, які закладають основу й апробують механізми повної гармонізації національного митного законодавства з європейським *acquis*.

Митне законодавство ЄС є результатом багаторічного інтеграційного процесу, спрямованого на впровадження принципів вільного переміщення товарів, капіталу, послуг та людей в існуючий правовий порядок і соціально-економічні стандарти життя. Ці принципи формують основи внутрішнього ринку ЄС, спрямованого на забезпечення зони процвітання та свободи, забезпечення доступу до товарів, послуг, зайнятості, бізнес-можливостей та культурного багатства. Із законодавчого погляду ЄС, митне право визначає принципи та процедури торгівлі товарами з третіми країнами. Вони визначають зобов'язання та повноваження митних органів і підприємців, які здійснюють імпортні й експортні операції [22, с. 15; 23; 24, с. 1228-1229].

Гармонізація законодавства з *acquis* все ще потребує завершення, зокрема щодо звільнення від мит, митних процедур з економічним впливом, вільних зон, подвійного використання товарів і зборів за митне оформлення [25].

Кінцевим результатом цієї масштабної реформи має стати ухвалення у 2026 р. абсолютно оновленого МК України, проєкт якого перебуває на фінальній стадії. Він повністю відповідатиме всім вимогам ЄС, що забезпечить безперебійну інтеграцію України в єдиний митний простір ЄС, створивши більш сприятливі та передбачувані умови як для бізнесу, так і для діяльності митних брокерів [26].

Однією з ключових новацій, імплементованих до МК України, стало концептуальне запозичення з правової системи ЄС інституту митного представництва у двох його формах: прямого та непрямого. Ця рецепція була реалізована з метою впровадження європейських стандартів і практик у вітчизняну митну справу, що є необхідним для наближення національного правового поля до *acquis communautaire* ЄС у сфері митного регулювання.

Однак із погляду наукової правової доктрини й аналізу системності національного законодавства, закріплення означеної правової конструкції, що була прямо запозичена з редакції МК ЄС (Регламент № 952/2013), може потенційно призвести до низки негативних наслідків.

Передусім існують обґрунтовані побоювання щодо належної реалізації відносин відповідальності суб'єктів митних правовідносин – декларанта (принципала) та митного брокера (представника) – за зобов'язаннями, що виникають у процесі митного оформлення, включаючи сплату митних платежів і дотримання встановлених вимог. Пряма імплементація без належної адаптації до особливостей вітчизняної системи господарського, цивільного й

адміністративного законодавства може створити колізії та невизначеність у встановленні меж відповідальності сторін за договором митного представництва.

Проблемою більш високого порядку, яка виникає внаслідок некритичної рецепції іноземних правових конструкцій, є потенційне порушення принципу національної правової ідентичності. Цей принцип передбачає необхідність збереження внутрішньої логіки, системності й унікальних рис національного правопорядку, що формувався історично. Недооцінка важливості адаптації запозичених норм до національного контексту може призвести до розбалансування правової системи. Ба більше, принцип національної правової ідентичності є складовою більш широкої та фундаментальної категорії – принципу національного економічного суверенітету [27, с. 48].

Контроль над ключовими аспектами зовнішньоекономічної діяльності та митного регулювання, включаючи механізми представництва та відповідальності, є невід'ємним елементом здатності держави самостійно визначати та реалізовувати свою економічну політику [28].

Відповідно, зміни в цій сфері, що викликають сумніви щодо їхньої повної інтеграції та відповідності національним інтересам, можуть розглядатись як такі, що несуть ризики для збереження економічного суверенітету.

Крім того, скасування Господарського кодексу України [29] внаслідок ухвалення Закону України від 9 січня 2025 р. № 4196-IX «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» [30] прогнозовано матиме дестабілізуючий вплив на національну економічну безпеку як в умовах правового режиму воєнного стану, так і в період післявоєнної відбудови. Ліквідація системоутворюючого акта господарського законодавства фактично позбавляє державу ефективних інструментів належного регулювання економічних процесів загалом та окремих сфер і видів господарської діяльності зокрема [31, с. 134].

Тому на першому етапі законотворчої роботи щодо вдосконалення митної брокерської діяльності правовим засобом реалізації державної митної політики як форми державного регулювання має стати розроблення, затвердження та впровадження Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства фінансів України і Державної митної служби України нормативно-правового акта – Концепції. Зазначені органи безпосередньо забезпечують формування та реалізацію державної фінансової й митної політики відповідно. Концепція як модель може стати ґрунтовною основою для розроблення та впровадження державної цільової програми розвитку митної брокерської діяльності з Планом заходів щодо її реалізації.

Розроблення, затвердження та впровадження Концепції на загальних засадах Конституції України, ключових положеннях МК України, законів України «Про Митний тариф України» [32] та «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33], а також інших законів і нормативно-правових актів, які регулюють митну справу, стане важливим кроком у гармонізації національного законодавства з європейськими практиками. Це відображає прагнення до більшої прозорості та відповідності міжнародним стандартам.

Концепція має стати основоположним документом, що визначає стратегічні напрями та принципи державної політики у сфері вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності. Вона має слугуватиме дороговказом для подальшого розроблення, внесення змін, доповнень і вдосконалення законодавства, а також для формування відповідних програм та ініціатив, спрямованих на модернізацію та розвиток митної брокерської діяльності в Україні.

Концепція має відображати тенденції регулювання митної брокерської діяльності, які мають зміщуватися у бік нормативного закріплення положень саморегулювання і передбачати поступове зменшення державного регулювання. Проте не цілковиту відмову від втручання держави у цю особливу сферу підприємництва, особливо у період воєнного стану. Такий перехід має відбуватися лише у звичайних (мирних) умовах господарювання і поетапно.

В основу її розроблення мають бути покладені правові, економічні й організаційні засади формування цілісної системи соціально-економічного розвитку ринку митних брокерських послуг України. Вона має передбачати модернізацію правового регулювання митної брокерської діяльності на середньострокову перспективу та визначати пріоритети розвитку окремих її видів і напрямів, особливо тих, що мають соціальну й економічну спрямованість, а також заходи, яких мають ужити законодавці для забезпечення соціально-економічної безпеки держави в умовах повоєнного економічного відновлення.

Метою Концепції має стати удосконалення правого регулювання митної брокерської діяльності в Україні, спрямованого на створення сучасної, ефективної та прозорої системи, що повністю відповідає європейським і міжнародним стандартам. Це має сприяти стабілізації та сталому зростанню зовнішньої торгівлі України, підвищенню її конкурентоспроможності на світових ринках, а також прискоренню євроінтеграційних процесів України.

Цільовий орієнтир Концепції – розбудова національної системи для забезпечення вдосконалення та ефективного розвитку митної брокерської діяльності, сприятливих умов для її подальшого розвитку та визначення пріоритетів удосконалення.

Для досягнення визначеної мети та цільового орієнтиру Концепції мають бути реалізовані такі основні *завдання*:

1) гармонізація національного законодавства у сфері митного брокерства з правом ЄС і міжнародними конвенціями, включаючи впровадження спрощених митних процедур;

2) забезпечення належного й ефективного функціонування інституту авторизації митних брокерів, з чітким визначенням критеріїв та процедур, що мінімізують дискреційні повноваження та корупційні ризики органів державної влади;

3) широке впровадження цифрових технологій та інноваційних рішень для автоматизації митних процедур і документообігу, що дасть можливість значно підвищити швидкість та якість митного оформлення;

4) системне підвищення професійної компетентності та кваліфікації митних брокерів та агентів з митного оформлення через механізми безперервної освіти та сертифікації;

5) формування високого рівня довіри до митних брокерів та їхніх послуг через забезпечення прозорості, передбачуваності та попередження корупції на всіх етапах взаємодії;

6) стимулювання розвитку інституту саморегулювання митної брокерської діяльності, делегування частини функцій з контролю та розвитку професійних стандартів самим учасникам ринку;

7) зниження адміністративного навантаження та витрат для суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, пов’язаних із митним оформленням, через оптимізацію процесів та впровадження електронних сервісів;

8) посилення державної підтримки та сприяння розвитку митної брокерської діяльності з метою інтеграції у європейський митний простір;

9) залучення інвестицій і кредитів для розвитку митної брокерської діяльності.

Визначений перелік не є вичерпним і може бути продовжений. Проте основні завдання, які пропонуються для реалізації Концепції, цілком заслуговують на увагу і можуть бути розглянуті як базові у процесі її обговорення та розроблення.

Власним завданням у частині розроблення Концепції має стати аналіз окремих напрямів митної брокерської діяльності, які потребують негайного оновлення з огляду на специфіку митних правовідносин у митному просторі України та внесення конкретних пропозицій щодо зміни та/або доповнення чинного митного законодавства. Саме такий підхід може стати необхідною теоретичною основою вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності, як це передбачено ст. 2 Закону України «Про державні цільові програми» [34] та абз. 1 ч. 1 ст. 1, абз. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [35].

Враховуючи викладену аргументацію та попередні практичні юридичні підходи й напрацювання щодо розроблення подібних нормативно-правових актів, пропонуємо до уваги таку *структуру Концепції*.

1. Загальні положення: в яких обґрунтовується значущість діяльності митних брокерів, яка набуває вирішального значення для подальшого розвитку українського бізнесу, є стратегічним елементом, що забезпечує життєздатність і подальший розвиток зовнішньо-економічної діяльності України, особливо в умовах інтенсифікації торговельних зв'язків з ЄС та трансформації товарної структури.

2. Сучасний стан митної брокерської діяльності в Україні: надається коротка характеристика діяльності митних брокерів та доведення того, що ухвалення Концепції є стратегічним кроком, спрямованим на створення сприятливого середовища для розвитку митної брокерської діяльності, підвищення її ефективності й інтеграції до європейських і світових стандартів.

3. Ключові проблеми митної брокерської діяльності в Україні: наводиться низка системних проблем та викликів, які потребують комплексного вирішення з боку держави.

4. Мета та завдання Концепції: визначаються мета, цільовий орієнтир і завдання Концепції, які мають сприяти розвитку митної брокерської діяльності.

5. Правові засади розроблення Концепції: вказуються загальні засади та ключові положення, на яких має ґрунтуватися Концепція.

6. Основні напрями вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності: визначаються та описуються основні напрями розвитку митної брокерської діяльності, серед найважливіших є такі:

1) удосконалення нормативно-правової бази та правового регулювання митної брокерської діяльності: а) імплементація європейського митного законодавства й оновлення МК України; б) ухвалення Закону України «Про митну брокерську діяльність»; в) удосконалення процедури авторизації митної брокерської діяльності; г) розроблення механізмів саморегулювання ринку митних послуг;

2) цифрова трансформація та впровадження інновацій: а) подальша автоматизація митних процедур і розвиток електронного митного декларування; б) модернізація та інтеграція ІТ-систем митних органів і митних брокерів; в) впровадження елементів штучного інтелекту та систем управління ризиками;

3) підвищення професійних стандартів та кваліфікації митних брокерів: а) розроблення та впровадження єдиних професійних стандартів; б) створення ефективної системи безперервного навчання та підвищення кваліфікації; в) посилення відповідальності за якість послуг і запровадження страхування професійної відповідальності;

4) боротьба з недобросовісною конкуренцією: а) розроблення та застосування ефективних механізмів протидії неправомірному використанню ділової репутації; б) розроблення та запровадження критеріїв оцінки діяльності митних брокерів з розміщенням у відкритому інформаційному доступі на сайті Державної митної служби України за рейтинговими показниками з метою забезпечення поінформованості суб'єктів ЗЕД, які користуються митними посередницькими послугами;

5) посилення міжнародної співпраці та інтеграції: а) активна участь у міжнародних ініціативах в програмах; б) розширення співпраці з митними адміністраціями інших країн; в) залучення міжнародної технічної допомоги й експертизи.

7. Очікувані результати: зазначається перелік низки значущих результатів, які матимуть позитивний вплив на ЗЕД та економіку України загалом.

Запровадження Концепції надасть змогу перейти до наступного етапу законотворчої роботи – ухвалення Закону України «Про митну брокерську діяльність». Це має стати важливим кроком на шляху до кардинальної модернізації законодавства, яке регулює не тільки митну брокерську діяльність, а й митну справу України.

Ухвалення Концепції наблизить перспективу євроінтеграційних процесів України, сприятиме стабілізації та сталому зростанню зовнішньої торгівлі України, підвищенню

конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, стане запорукою для ефективного правового регулювання ринку митних брокерських послуг, що сприятиме підвищенню їхньої якості та доступності для суб'єктів ЗЕД.

У правовому процесі вдосконалення та розвитку митної брокерської діяльності вбачається потреба у подальшій підготовці й ухваленні законів про внесення відповідних змін до МК України, а також численних підзаконних нормативно-правових актів у сфері митного посередництва. Такі кроки відповідають економічним інтересам держави, сприятимуть модернізації митного законодавства України в контексті євроінтеграційної стратегії в умовах правового режиму воєнного стану та мають отримати подальшу правову реалізацію у новому митному законодавстві з урахуванням принципу національної юридичної ідентичності.

Посилання:

1. Іванченко Е. П. Історико-правовий аналіз передумов виникнення і становлення митної брокерської діяльності. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. № 105. С. 115–130. DOI: https://doi.org/10.32782/apdp.v105.2025.13.

2. Про митну справу в Україні: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1262-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-12#Text.

3. Митний кодекс України: Закон України від 11 липня 2002 р. № 92-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/92-15.

4. Митний кодекс України: Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1970-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text.

5. Положення про діяльність митних брокерів на території України: наказ Державного митного комітету України від 4 вересня 1992 р. № 173. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0173342-92#Text.

6. Біленець Д. А., Возняковська К. А. Статус митних брокерів в українському бізнесі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 224–228. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/278802/273451.

7. Бондаренко І. О. Організаційно-правові засади надання митних послуг: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Ірпінь, 2006. 212 с.

8. Лемеха Р. Автоматизація та інформатизація митних процедур як пріоритетні напрями вдосконалення адміністрування митних режимів в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 11. С. 126–133.

9. Сочка К.А. Діяльність митних посередників в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка.* 2023. Вип. 2 (62). С. 135–140. URL: http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/290519.

10. Коломієць Г., Волковський Є., Пислиця А. Ефективність митного посередництва: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. № 65. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4452/4390.

11. Феделеш Е. М. Договір про надання митно-брокерських послуг як один із елементів договірного регулювання відносин за участю логістичних операторів. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Вип. 5. С. 38–42.

12. Федотов О. П. Відповідальність митного брокера за вчинення правопорушень, пов'язаних з провадженням митної брокерської діяльності. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчяпроголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Гельветика, 2021. — Т. 1. — С. 388–392.

13. Шутяк Д. С. Особливості цивільно-правового статусу митного посередника за законодавством України та ЄС. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3–4. С. 226–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2020_3-4_26.

14. Іванченко Е. П. Правова природа митної брокерської діяльності: поняття, ознаки, особливості. *Приватне та публічне право.* 2023. № 4. С. 9–20.

15. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text.

16. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3926-20.

17. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.

18. Делегований регламент Комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 року на доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_028-15#Text.

19. Імплементаційний регламент Комісії (ЄС) 2015/2447 від 24 листопада 2015 року щодо детальних правил імплементування певних положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-15#Text.

20. Зайчук О. В., Іванченко Е. П. Правове регулювання митного представництва в сфері митної брокерської діяльності. Приватне право і підприємництво. 2025. № 25. С. 104–112. DOI: https://doi.org/10.32849/2409-9201.2025.25.10.

21. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. Report Accompanying the document. Ukraine 2024. Brussels, 30.10.2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?file-name=Ukraine%20Report%202024.pdf&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2qaj52p7qBNtj1uHuVvZ_vDQwK40p5zIaTHtV3L7yElyo9O0nJl8r3qrM_aem_vPN2V78sWGFal-UAy8oPBg.

22. Kus A., Witkowski P. Towar w prawie celnym Unii Europejskiej. *Analizy i Studia CASP* 9. 2024. № 1 (17). Czerwiec. S. 9–23. URL: https://www.researchgate.net/publication/382011557_Towar_w_prawie_celnym_Unii_Europejskiej.

23. Perepolkin S., Havrylenko O., Mazur A. Formation and Development of International Customs Law: Periodisation Issues. *World Customs Journal*. 2022. № 16 (2). P. 115–128. URL: https://www.worldcustomsjournal.org/article/116324-formation-and-development-of-international-customs-law-periodisation-issues.

24. Perepolkin S., Ivanchenko E., Balina S, Matviichuk A., Kostytsky V. The Rule of Law Principle in the Customs Law of Ukraine and the European Union. A Comparative Analysis. *Prawo i Więź*. 2025. № 53 (6). DOI: https://doi.org/10.36128/PRIW.VI53.914.

25. Czyżowicz W. "Wes". Harmonization of the Polish Customs Law with the European Union Customs Regulations. *Yearbook of Polish European Studies*. 2001. № 5. P. 145–157. URL: https://journalse.com/pliki/pw/y5-2001_Czyzowicz.pdf.

26. Державна митна служба України: Євроінтеграція: Україна прагне отримати новий Митний кодекс на основі Митного кодексу ЄС у 2026 році. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ievrointegratsiia-ukrayina-pragne-otrimati-novii-mitnii-kodeks-na-osnovi-mitnogo-kodeksu-ies-u-2026-rotsi-2083.

27. Іванченко Е. П. Принцип національної правової ідентичності та його дотримання в контексті адаптації митного законодавства України до права Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. № 106. С. 42–51. DOI: https://doi.org/10.32782/apdp.v106.2025.6

28. Король В. І. Модернізація правового інструментарію соціально-економічної політики держави в умовах війни та пост-воєнного відновлення. Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Київ, 13 березня 2025 р.). Одеса: Юридика, 2025. С. 121–125. URL:https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf_Aktualni_problemy_moderniza-tsiyi_berezen_2025.pdf.

29. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text.

30. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 р. № 4196-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text.

31. Іванченко Е. П. Перспективи правового регулювання митної брокерської діяльності в умовах декодифікації господарського законодавства. *Особливості правового забезпечення господарської діяльності у зв'язку із скасуванням Господарського кодексу України: зб. матеріалів наук.-практ. круглого столу* (м. Київ, 9 квітня 2025 р.) / упоряд. В. І. Полюхович. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2025. С. 134–138.

32. Про Митний тариф України: Закон України від 19 жовтня 2022 р. № 2697-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20/card2#Card.

33. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text.

34. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1621-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text.

35. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 р. № 1602-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text.

Статтю було подано	09.03.2026	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	08.05.2026	The article has been revised
Статтю було прийнято	12.05.2026	The article was accepted